

รายงานการวิจัย
เรื่อง

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนา
รูปแบบการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ
Local Administrative Organization's Roles on Development in
Patterns of Welfare Provision for Older Persons

นายสมศักดิ์ เจริญพูล
นายเชมภัทท์ เย็นเปี่ยม
นางสาวกุลธิดา ภูขัง
และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

รายงานการวิจัย
เรื่อง

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนา
รูปแบบการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ
Local Administrative Organization's Roles on Development in
Patterns of Welfare Provision for Older Persons

นายสมศักดิ์ เจริญพูล
(คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
นายเชมภัทท์ เย็นเปี่ยม
(คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
นางสาวกุลธิดา ภูมิ่ง
(คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินด้านการวิจัย ปีงบประมาณ 2557)

หัวข้อวิจัย	บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ
ผู้ดำเนินการวิจัย	นายสมศักดิ์ เจริญพูล นายเชมภัทท์ เย็นเปี่ยม นางสาวกุลธิดา ภูมั่ง และคณะ
หน่วยงาน	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2558

การศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความความต้องการสวัสดิการ ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการด้านต่างๆของผู้สูงอายุ และนำเสนอตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการศึกษาความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความต้องการของผู้สูงอายุ จำนวน 1,880 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการค้นหาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการด้านต่างๆของผู้สูงอายุ และการค้นหาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุจำนวน 75 คน และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล (Typology and Taxonomy)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในภาพรวมและรายด้านมีค่าอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามเขตพื้นที่อาศัย โดยการทดสอบ t-test พบว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือชุมชนเมืองมีความต้องการสวัสดิการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความปลอดภัย ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความต้องการทางด้านสังคม และด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้แตกต่างจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลหรือชุมชนชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านการสนับสนุนจากครอบครัวและด้านการบริการและสวัสดิการผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือชุมชนเมืองและผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลหรือชุมชนชนบทมีความต้องการไม่แตกต่างกันในทางสถิติ ด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการด้านต่างๆของผู้สูงอายุพบว่ามียุทธศาสตร์ที่สำคัญ 3 บทบาทคือ บทบาทในฐานะผู้กำหนดนโยบาย บทบาทในฐานะผู้ให้การสนับสนุนและดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่ง อปท. มีหน้าที่ในการที่จะสนับสนุนและดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) บทบาทในฐานะผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ 2) บทบาทในฐานะ

ผู้สนับสนุนด้านบุคลากร 3) บทบาทในฐานะผู้จัดโครงการหรือกิจกรรม และ 4) บทบาทในฐานะผู้สนับสนุนและสร้างการมีส่วนร่วม ส่วนตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุพบว่าประกอบด้วย 2 กลุ่มคือตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ด้าน และมีปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือตัวชี้วัดย่อย 24 ตัวชี้วัด ส่วนตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2 คือ ตัวชี้วัดด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของ อปท. ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ด้าน และมีปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือตัวชี้วัดย่อย 15 ตัวชี้วัด และสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขที่สำคัญได้แก่ 1) ประเด็นด้านนโยบาย 2) บุคลากรและงบประมาณ และ 3) ปัญหาด้านการสร้างหรือสนับสนุนการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ / สวัสดิการของผู้สูงอายุ / คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ / ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ / ตัวชี้วัดด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ / บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Research Title	Local Administrative Organization's Roles on Development in Patterns of Welfare Provision for Older Persons
Researchers	Somsak Chareonpul Khemapat Yenpiam Kulthida Pookang and others
Organizations	Public Administration Program Faculty of Humanities and Social Sciences Suan Dusit Rajabhat University
Year	2015

The study which entitled Local Administrative Organization's Roles on Development in Patterns of Welfare Provision for Older Persons aimed to study welfare needs and compare them in urban and rural communities. It also aimed at investigating roles of Local Administrative Organization in providing many areas of welfare for older persons. The third purpose of this research study was to propose indicators on quality of life relating to welfare provision for older persons. The final purpose was to explore problems of welfare provision for older persons in urban and rural communities and figure out their solutions. This study carried out mixed methods research. For the quantitative data, in order to examine older persons' welfare needs, questionnaire was used as a research instrument. 1,880 older persons responded to the questionnaires which were statistically analyzed to compare differences in their needs. For qualitative research, 75 older persons were chosen for interviews in order to investigate roles of Local Administrative Organization in providing many areas of welfare for older persons and identify indicators on quality of life relating to welfare provision for them. For the interview data, content analysis, analytic induction, and typology and taxonomy were employed.

The findings were summarized as follows:

1. Overall and in all aspects, welfare needs of older persons were at high levels. With a comparison of an average of welfare needs of older persons according to their living areas by t-test, the results showed that those living in municipalities or urban communities needed many aspects i.e. physical welfare, mental welfare, security, respect or trust, social need, and occupational promotion and income. The results were significantly different at the 0.01 level from the older persons in non-municipal areas or rural communities. However, there was no significant difference in the aspects of family support, and services and welfare between the older persons in municipalities or urban communities and those in non-municipal areas or rural communities.

2. Having considered roles of Local Administrative Organization in providing many areas of welfare for older persons, 3 vital roles as a policy maker, a policy advocate, and a policy actor were found. Moreover, Local Administrative Organization had 4 duties in supporting and handling welfare provision for older persons. They were 1) a budget advocate 2) a personnel supporter 3) a project organizer and 4) a supporter in building participation.

3. For indicators on quality of life relating to welfare provision for older persons, 2 groups were revealed. The first group represented indicators on quality of life of older persons which comprised 6 aspects and key successful factors or 24 sub-indicators. The last group showing indicators on Local Administrative Organization's welfare provision for older persons consisted of 5 aspects and key successful factors or 15 sub-indicators.

4. Key problems of welfare provision for older persons in urban and rural communities and their solutions included 1) policy issues 2) personnel and budget issues and 3) issues on building and supporting participation.

Key words: older persons/ welfare of older persons / quality of life of older persons / indicators on quality of life of older persons / indicators on welfare provision for older persons /roles of Local Administrative Organization

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 โดยมีพื้นที่เป้าหมายคือ อปท. ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ นครราชสีมา ชลบุรี นครศรีธรรมราช และนนทบุรี ซึ่งทุกพื้นที่ที่คณะผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับไมตรีจิตและความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลเป็นอย่างดีจากประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารหน่วยงาน เป็นอย่างดี ซึ่งคณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณในไมตรีจิตนั้นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา ที่ให้ความสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยนี้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยการเขียน และการตรวจแก้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ให้การสนับสนุนทุกด้านในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	7
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	9
รูปแบบการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ	13
ความต้องการของผู้สูงอายุ	31
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	36
คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
กรอบแนวคิดในการวิจัย	49
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	50
ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล	51
เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	56

บทที่ 4	ผลการวิจัย	57
	ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ	58
	ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	71
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
	สรุปผลการวิจัย	82
	การอภิปรายผล	87
	ข้อเสนอแนะ	91
บรรณานุกรม		92
	บรรณานุกรมภาษาไทย	92
	บรรณานุกรมภาษาต่างประเทศ	97
ภาคผนวก		98
	ภาคผนวก ก แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์	99
	ภาคผนวก ข คุณภาพเครื่องมือ	121
ประวัติผู้วิจัย		125

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	แนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุช่วงปี พ.ศ. 2537 - 2554	1
3.1	จำนวนตัวอย่างจำแนกตามประเภท อปท.	51
3.2	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	54
4.1	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ	58
4.2	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของบทบาท อปท. ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	61
4.3	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของบทบาท อปท. ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	61
4.4	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุ	62
4.5	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	62
4.6	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	63
4.7	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามเขตพื้นที่อาศัย	64
4.8	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุรายด้านจำแนกตามเขตพื้นที่อาศัย	64
4.9	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามจำนวนบุตรหรือญาติที่อยู่ด้วยกันหรือดูแลกัน	66
4.10	ความแปรปรวนของระดับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามจำนวนบุตรหรือญาติที่อยู่ด้วยกันหรือดูแลกัน	66
4.11	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามจำนวนบุตรหรือญาติที่อยู่ด้วยกันหรือดูแลกัน โดยวิธี LSD	67
4.12	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามรายได้โดยประมาณต่อเดือน	67
4.13	ความแปรปรวนของระดับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามรายได้โดยประมาณต่อเดือน	68
4.14	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุจำแนกตามรายได้โดยประมาณต่อเดือน โดยวิธี LSD	68
4.15	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันระหว่างตัวแปร	69

ตารางที่		หน้า
4.16	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของสมการพยากรณ์โดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ	69
4.17	ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	70
4.18	ตัวชี้วัด และปัจจัยแห่งความสำเร็จของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของ อปท.	76
5.1	ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตัวชี้วัดด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของ อปท. และปัจจัยแห่งความสำเร็จ	84
ข-1	ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นข้อมูลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	122
ข-2	ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุ	122
ข-3	ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	123
ข-4	ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของ อปท. ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	124

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	49